

till: OBS Special 29 april 1996

Krönikör: Hillevi Helmfrid, (agronom och) forskningssamordnare vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Hillevi arbetar med att utveckla tvärvetenskapligt forskningssamarbete *om och för* lokal uthållig utveckling. Hon koordinerar bland annat ett nationellt nätverk av forskare och kommunala företrädare som står bakom en programansökan till Mistra, Miljöstrategiska forskningsstiftelsen.

Jag blev uppringd av Charles Berkow, dåvarande ordföranden i miljöorganisationen Jordens Vänner. Det här var för tre år sedan. Systerorganisationen, Miljödefensie i Nederländerna, hade räknat ut det miljöutrymme som varje holländare skulle ha rätt till, givet en uthållig resursanvändning och en rättvis global fördelning. "Kunde inte jag genomföra motsvarande beräkningar för Sverige?" löd frågan.

Jag avböjde att åta mig uppdraget. Det framstod för mig, som är vetenskapligt skolad, som omöjligt att beräkna detta miljöutrymme.

År 2010 beräknas vi vara ungefär 7 miljarder människor på jorden. Hur stor areal kommer då varje världsmedborgare att kunna göra anspråk på för kläder, mat, bränsle, byggnadsmaterial och så vidare? Detta är bara en av alla frågor som miljöutrymmesberäkningarna skulle svara på.

Miljöutrymme handlar inte bara om det som ordet antyder: utrymme, alltså areal av skog, åker, betesmark, sjöar och hav. Det handlar även om hur mycket färskvatten, olja och mineraler vi får använda per person. Och det handlar om vårt utrymme att sprida föroreningar.

Ja, man skulle faktiskt behöva räkna på alla resurser, och verkligen tänka igenom att man inte har glömt någon. För tänk, om man lancerade en handlingsplan som sa att "detta är vårt miljöutrymme" och man hade glömt några viktiga resurser. Då skulle man vara med om att skapa nya, ännu okända miljöproblem. – tänkte jag.

Hur skulle man hantera de "mjuka" resurserna så som biologisk mångfald i en miljöutrymmesberäkning? Skulle man kunna säga: "Per person får vi bara förstöra si och så stor andel av den biologiska mångfalden!" (??). Och hur skulle man på ett vetenskapligt godtagbart sätt göra avvägningarna mellan förnyelsebara och icke-förnyelsebara energikällor och bedöma teknikutvecklingen 20 år framöver när det gäller att hitta

ersättningsmaterial till oljebaserade produkter, tveksamma kemikalier och tungmetaller? Och vad menas egentligen med rättvis fördelning?

Uppgiften framstod som oöverstiglig.

Låt mig nu för ett tag kliva ur forskarrollen.

FNs konferens i Rio 1992 manifesterade en global enighet om att uthållig utveckling måste komma först på dagordningen på alla nivåer i samhället. Bakgrunden är den kraftiga misshushållningen med naturen tillsammans med en snabbt växande befolkning och en allt mer sned fördelning både av materiellt välstånd och av inflytande, med växande misär som följd. Situationen börjar nu upplevas som ett hot mot säkerheten även i den privilegierade delen av världen.

Men trots att problembilden är väl känd fattas det dagligen stora och små beslut av regeringar, av bolagsstyrelser och av privatpersoner som går i diametralt motsatt riktning mot det angelägna målet: uthållig utveckling. Varför? Vill vi innerst inne inte ha ett uthålligt samhälle? Bryr vi oss inte om kommande generationer?

Naturligtvis finns det starka intressegrupper som inte vill ha ett uthålligt samhälle. Men bristande vilja är inte hela förklaringen. Kanske viktigare är att beslutsfattare saknar gripbara och realistiska bilder av hur ett uthålligt samhälle skulle kunna se ut.

Miljöutrymme är ett försök från miljörelsen att skapa en bild av ett uthålligt samhälle som bygger på global rättvisa. Den bilden kommer att föras ut i en kampanj som startar den 8:e maj: "Ställ Om för Rättvist Miljöutrymme".

Kvar står frågan: Var finns forskarna? Borde inte våra bilder av framtiden bygga på den bästa kunskap vi har? Borde då inte forskarvärlden bidra till att skapa de bilder av framtiden som kan hjälpa våra beslutsfattare att fatta beslut i uthållig riktning?

Men de flesta forskare är (precis som jag var när jag blev uppringd av Jordens Vänner 1993) rädda för uppgiften. Man ger sig in i en snårskog utan upptrampade stigar.

Om man som forskare hjälper till att bygga upp en bild av en möjlig framtid öppnar man sig för kritik. Man måste dessutom själv utveckla sina metoder och man måste arbeta tvärvetenskapligt. Det är få forskare som vågar sig på denna utmaning. Det är tryggare att hålla sig inom sin disciplin, att tillämpa vedertagna metoder på väl avgränsade problem och ägna sig åt att bevisa att kollegan har fel i en eller annan detalj.